

A New Prehistoric Settlement in Southeastern Anatolia: Bahçebaşı Caves, Mardin/Yeşilli **Ergül Kodaş, Yunus Çiftçi, Kazım Özkan, Cebrail İder¹**

Article submitted: 19 April 2023

Article accepted: 7 June 2023

<https://doi.org/10.54930/TARE.2023.13498>

Abstract

After the studies carried out in recent years, a large number of prehistoric settlements have been identified in Mardin Threshold, an important part of the Southeastern Anatolia Region. The chipped stone finds found in caves and on their terraces in deep valleys in the northern border of the Upper Khabur Region provide new information about the Epipaleolithic and Neolithic periods of the region. Bahçebaşı caves, located at the northern end of a deep valley that serves as a natural transition between the plain and the mountainous region within the borders of Yeşilli district of Mardin province, provide new information about these periods. The caves in question provide new data about the prehistoric ages of the region and set the stage for new research questions.

Keywords

Southeastern Anatolia, Epipaleolithic, Pre-Pottery Neolithic Period, Northern Khabur, Yeşilli, Bahçebaşı.

Introduction

Under the direction of Associate Professor Ergül Kodaş, the first season of the Pleistocene and Early Holocene Period Archaeological Survey was carried out in 2022 in Mardin's provincial districts of Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli, and Nusaybin.² The research aims to obtain new data on the prehistoric period in the region, which is an important part of Northern Khabur and is referred to as the Mardin Threshold. With both mountainous and flat sections, the area between the Tigris and Euphrates Rivers offers two distinct geographical characteristics. Understanding the region's cultural structure during the Epipaleolithic and Pre-Pottery Neolithic periods, as well as the transformation in the area, are just two of the many research topics that are to be answered in the survey. In the

¹ Ergül Kodaş, Mardin Artuklu University, School of Letters, Department of Archaeology, Mardin, Türkiye,

ORCID: 0000-0001-8340-5828, ergulkodas@artuklu.edu.tr.

Yunus Çiftçi, Bitlis Eren University, School of Science and Letters, Department of History of Art, Bitlis,

ORCID: 0000-0001-5547-7613, cftc.yns@gmail.com.

Kazım Özkan, ORCID: 0000-0003-1710-0019, kazimozkan85@gmail.com.

Cebrail İder, ORCID: 0009-0005-0444-8528, cebrailider@gmail.com.

² With permission from the Ministry of Culture and Tourism: Project number YA104703 (2022), E-94949537-38609.

first season of research conducted in 2022, a total of 33 separate findspots were identified and documented (Fig. 1). Additionally, for the next season, a visit to two mounds, identified in 2022, dating back to the Neolithic period, (Dara Höyük and Qurs Höyük) is planned. A total of 1413 chipped stone finds, and 23 pottery fragments were collected from 33 separate settlements identified during the research period. In these settlements, there are 23 caves, one rock shelter, seven open-air settlements, one mound, and one fossil site. The seven open-air settlements are located on flint beds, all of which predominantly date to the Lower and Middle Paleolithic periods. Important artifacts from the Middle Paleolithic period, Upper Paleolithic period, Epipaleolithic period, and Pre-Pottery Neolithic period have been found in the caves and rock shelters of 23 different settlements. Two sites in the Kızıltepe Plain, namely Göllü Höyük and Qurs Höyük, have been dated to the Pottery Neolithic period. Additionally, a mound from the Pre-Pottery Neolithic period has been found within the ancient city of Dara, and a future survey is expected to be carried out there. Many settlements, 16 of which date to the Lower Paleolithic period, 16 to the Middle Paleolithic period, seven to the Upper Paleolithic period and 12 to the Epipaleolithic or Neolithic period have been identified. Deep valleys have generally been the focus of the 2022 season, and the aim has been to obtain new information on prehistoric life in the steep areas of the region. In this context, it is observed that the wide valleys of a mountainous region are home to open-air settlements, within which caves and cave terraces were actively used. In this regard, the Bahçebaşı Caves also provide important insights on the Epipaleolithic and/or the Neolithic period. This is because there are many unanswered questions about the neolithization's origins in Southeast Anatolia, which are typically investigated through mounds. Even though mounds have typically been used to identify this period, there aren't many Epipaleolithic period villages in the area.³ In this sense, the research on the use of caves and rock shelters in mountainous areas during the Epipaleolithic and the Neolithic periods may shed new light on the region's neolithization. The aim of this study is to provide the research and preliminary findings on the Bahçebaşı Caves, located in a mountainous region, and to offer fresh insights into the time periods under consideration.

Bahçebaşı Caves' Location and the Characteristics of the Region

According to the thorough investigation conducted in 2022, the Yeşilli and Sancar Valleys contain many settlements. Seven caves and terraces in the Sancar Valley have been found to contain chipped stone artifacts that date to the Late Epipaleolithic or Pre-Pottery Neolithic periods. Such discoveries, however, are only represented by a tiny fraction of samples. In the meantime, the two caves located in the Bahçebaşı neighborhood of Yeşilli district provide important insights. The caves are situated at the northernmost point of an 11 km long, deep valley that extends northward from the Kızıltepe-Nusaybin plain (Fig. 2). The valley, which begins amid the caves at an elevation of roughly 1100 m, widens as it moves south and comes to an end in the Kızıltepe-Nusaybin plain at an elevation of roughly 550 m. Limestone cliffs surround the area where the caves are located. Around the caves lies a spring that maintains its importance for the region. Right across from Bahçebaşı Cave 2, which is on the western slope of the valley, is Bahçebaşı Cave 1, which lies on the valley's eastern slope.

³ Metin Kartal *et al.*, "Chipped Stone Assemblages of Körtik Tepe (Turkey)," *Journal of Archaeological Science: Reports* 19 (2018): 92–99, <https://doi.org/10.1016/j.jasrep.2018.02.017>; Ergül Kodaş, "Techno-Typological Analysis of the Late Epipaleolithic/Proto-Neolithic Chipped Stone Tools at Çemka Höyük." *TARE: Journal of the Turkish Institute of Archaeology and Cultural Heritage* 2 (2022): 97–130.

Bahçebaşı Cave 1

Approximately 3 km northeast of the Yeşilli district's Bahçebaşı neighborhood, a substantial portion of the cave's ceiling has collapsed (Fig. 3). The entrance of the cave faces southwest. The cave measures roughly 10 m in width and 7–8 m in depth, with a height that varies between 3 and 4 m in some areas. On the cave floor, there are isolated areas of limestone bedrock. The cave and terrace are currently used as an animal shelter. Vineyards are also located in the terrace area. Numerous flint and obsidian fragments have been discovered in this open space in the terrace section, also due to mixing of the soil. 50 artifacts made of chipped stone were discovered in total, comprising 13 pieces of obsidian and 37 pieces of flint (Table 1). Among these pieces, there are two microblades and four flint cores related to thin flake production, two blades, one made of obsidian and the other of flint, one flint thin flake, three microblades, one made of obsidian and the others of flint, and three retouched blades, one made of obsidian and the others of flint (Fig. 4). Two burins, two scrapers—one of which is flake-based and has a back and the other is blade-based, one obsidian notched tool, two flint drills, one flint semi-crescent, two triangles—one obsidian and one flint—and one obsidian micro point have been found. One *moustérien* point has also been discovered, along with production waste and flakes composed of obsidian and flint, 19 of which are made of flint. Considering the mentioned parts in general, it is observed that blade, microblade, and thin flake (2.3 cm in length and 1.3 cm in width) carriers are predominantly used. Particularly, microlithic tools indicate the Pre-Pottery Neolithic and the Epipaleolithic periods.⁴ In terms of typology, the recovered micro points, however, share characteristics with the Nizzanim tips (Fig. 4).⁵ At this point, it should be highlighted that the Nizzanim points date to the Late Neolithic period. However, no pottery fragments that could date to this period have been found in the area. According to a chronological analysis of the site, it can be said that it may have been inhabited or visited during the Paleolithic, the Epipaleolithic, and the Pre-Pottery Neolithic periods.

Bahçebaşı Cave 2

The bedrock can be seen in some parts of the cave floor, which is located approximately 1 km west of Bahçebaşı neighborhood in Yeşilli district (Fig. 5). The entrance of the cave faces east. The cave, with heights varying between 2 and 2.5 m, has a width of approximately 10 m and a depth of 9 m. It serves as an animal shelter today. Numerous flint and obsidian blades, microblades, and flakes have been found in the terrace section. Additionally, a flake was discovered inside the cave. In the recovered pieces, one *mousteriën* point, two retouched blades, one microblade core, and two obsidian blades were found (Table 2, Fig. 6). The mentioned pieces generally refer to the Middle Paleolithic and the Epipaleolithic period. Animal bone remains have also been discovered on the cave terrace.

Conclusion

As part of the Pleistocene and Early Holocene Period Archaeological Survey initiated in 2022 in the districts of Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli, and Nusaybin in Mardin province, numerous chipped stone artifacts that could be dated to the Late Epipaleolithic period or the Pre-Pottery Neolithic period

4 Metin Kartal, *Türkiye'de Son Avcı-Toplayıcılar: Konar-Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş; Epi-Paleolitik Dönem* (Istanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009); Eleni Asouti *et al.*, "The Zagros Epipaleolithic Revisited: New Excavations and 14C Dates from Palegawra Cave in Iraqi Kurdistan," *Plos One* 15, no. 9 (2020): 1–99, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239564>.

5 Metin Kartal, *Yontmataş Uçlar* (Ankara: Bilgin Kültür Sanat, 2019).

have been collected in many caves and on their terraces (Fig. 7). This new data is crucial for revealing details about the Younger Dryas and Early Holocene periods in the area. Additionally, caves from these periods were discovered in 2020 in the Mazı Mountain area of Mardin province.⁶ Bahçebaşı 1 and Bahçebaşı 2 caves, located at the northernmost border of a deep valley that provides a transition between the plain and the mountainous area within the boundaries of the Bahçebaşı neighborhood in Yeşilli district, are significant in demonstrating that caves at an average altitude of 1000–1100 m in the region might have been inhabited or occasionally visited for hunting during the Late Epipaleolithic or the Pre-Pottery Neolithic period. The position of the caves suggests that they were inhabited or frequented for nourishment and finding refuge because they are situated at the valley entrances or overlook the valleys. Research conducted in the area recently suggests that the caves in the mountainous areas of the region may have been heavily populated or visited during the Younger Dryas for purposes like hunting. It is suggested in this context that studying the region's neolithization process alone through the mounds beside the river is insufficient and that it is crucial to look at places like caves and rock shelters in order to understand the activities and habitation patterns of the period.⁷ Finally, it can be said that it is becoming increasingly important to systematically investigate valleys that form a natural transition area between the plain and the mountainous area, at least in the Mardin region. In this context, Şıkefta Brehi (13 Mart [March 13] Cave Fig. 7/a-1) identified in the center of Mardin is important both in terms of providing information about the Epipaleolithic period and the presence of a hunting area (Kites) to its north. This problem is further highlighted by the discovery of Late Epipaleolithic layers in mounds such as Çemka Höyük, Körtik Tepe, and Boncuklu Tarla, which are situated in the region's north and northeast.⁸ The final point to remember is that numerous settlements located along the Zagros line have also been identified through caves.⁹ Studying the differences and potential for interaction between the plain in the region (North Khabur), which is located at an average altitude of 500–550 m, and the mountainous area (Mardin/Bagok/Ömerli/Mazı Mountain), which is located at an altitude of 1000–1200 m, is crucial in this context.

Acknowledgments

I would like to express my gratitude to the staff of the General Directorate of Cultural Heritage and Museums who provided all kinds of support for the initiation of this study, to my colleagues and to the volunteer students who contributed to the study, and to Prof. Metin Kartal and Dr. Frederic Abbes who gave me a wealth of knowledge and assistance for the examination of the chipped stone artifacts.

6 Ergül Kodaş *et al.*, “Yontmataş Bulgular Işığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Yeni Bir Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem Yerleşim Yeri: Tarin Mağarası,” *Anadolu* 47 (2021): 77–96, <https://doi.org/10.36891/anatolia.934227>; Ergül Kodaş *et al.*, “Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri 2020 Yılı Yüzey Araştırması Tarihöncesi Dönem Buluntuları: İlk Gözlemler,” *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi* 7, no. 2 (2022): 99–117.

7 Kodaş *et al.*, “Yontmataş Bulgular Işığında,” 77–96; Kodaş *et al.*, “Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri,” 99–117.

8 Kartal *et al.*, “Chipped Stone,” 92–99; Kodaş *et al.*, “Yontmataş Bulgular Işığında,” 77–96; Ergül Kodaş, “Un Nouveau Site du Néolithique Précéramique dans la Vallée du Haut Tigre: Résultats Préliminaires de Boncuklu Tarla,” *Neolithics* 19 (2019): 3–15.

9 Rose L. Solecki, *An Early Village Site at Zawi Chemi Shanidar*, Bibliotheca Mesopotamica 13 (Malibu: Undena, 1980); Stefan Karol Kozłowski, “From Zawi Chemi to M'lefaat,” in *Neolithic Chipped Stone Industries of the Fertile Crescent, and Their Contemporaries in Adjacent Regions: Proceedings of the Second Workshop on PPN Chipped Lithic Industries, Institute of Archaeology, Warsaw University, 3rd–7th April, 1995*, ed. Stefan Karol Kozłowski and Hans Georg Gebel, *Studies in Early Near Eastern Production, Subsistence, and Environment* 3 (Berlin: Ex Oriente, 1996), 175–82; Deborah I. Olszewski, “Middle East: Epipaleolithic,” *Encyclopedia of Global Archaeology* (16 July 2018): 1–8. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51726-1_682-2.

Güneydoğu Anadolu'da Yeni Bir Tarih Öncesi Buluntu Yeri: Bahçebaşı Mağaraları, Mardin/Yeşilli

**Ergül Kodaş, Yunus Çiftçi,
Kazım Özkan, Cebrazil İder¹**

Makale geliş: 19 Nisan 2023

Makale kabul: 7 Haziran 2023

<https://doi.org/10.54930/TARE.2023.13498>

Özet

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin önemli bir parçası olan Mardin Eşiği'nde son yıllarda yapılan çalışmalar sonrası tarih öncesi dönemlere ait çok sayıda yerleşim yeri tespit edilmiştir. Bilhassa Yukarı Habur Bölgesi'nin kuzey sınırını oluşturan bu dağlık bölgede bulunan derin vadiler içerisindeki mağaralar ve teraslarında tespit edilen yontma taş buluntular bölgenin Epipaleolitik ve Neolitik Dönemi hakkında yeni ve önemli bilgiler vermektedir. Bu yerleşimlerden biri de Mardin ili Yeşilli ilçesi sınırlarında ova ile dağlık bölge arasında doğal bir geçiş görevi gören derin bir vadinin kuzey ucunda bulunan Bahçebaşı Mağaraları ve çevresidir. Söz konusu mağaralar bölgenin tarih öncesi çağları hakkında yeni veriler sunmakta ve yeni sorunsallara zemin hazırlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Güneydoğu Anadolu, Epipaleolitik, Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem, Mardin, Yeşilli, Bahçebaşı

Giriş

Mardin ili Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli ve Nusaybin ilçeleri Pleistosen ve Erken Holosen Dönem Arkeolojik Yüzeysel Araştırması'nın ilk sezonu 2022 yılında, Doç. Dr. Ergül Kodaş başkanlığında gerçekleştirilmiştir.² Söz konusu çalışma Kuzey Habur'un önemli bir parçası olan ve Mardin Eşiği olarak da isimlendirilen bölgenin tarih öncesi dönemleri üzerine yeni verilerin elde edilmesini amaçlamaktadır. Dicle ve Fırat Nehirleri arasında kalan bölge dağlık ve ovalık iki ayrı coğrafi yapıya sahiptir. Söz konusu yüzeysel araştırmada özellikle Epipaleolitik ve Çanak-Çöm-

¹ Ergül Kodaş, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Mardin, Türkiye,

ORCID: 0000-0001-8340-5828, ergulkodas@artuklu.edu.tr.

Yunus Çiftçi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Bitlis, ORCID: 0000-0001-5547-7613, cftc.yns@gmail.com.

Kazım Özkan, ORCID: 0000-0003-1710-0019, kazimozkan85@gmail.com.

Cebrazil İder, ORCID: 0009-0005-0444-8528, cebrailider@gmail.com.

² Sayı E-94949537-38609 Proje Numarası: YA014703 (2022), Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü izni ile.

leksiz Neolitik Dönem’de bölgenin nasıl bir kültürel yapıya sahip olduğu ve neolitikleşme sürecinde bölgede nasıl bir dönüşüm yaşandığı gibi farklı sorunsallara cevap bulmaya çalışılmaktadır. 2022 yılında yapılan ilk sezon çalışmaları sırasında toplam 33 ayrı buluntu yeri tespit edilmiş ve belgelenmiştir (Fig. 1). Ayrıca 2022 yılında tespit edilen ve Neolitik Dönem’e tarihlenen iki adet höyüğün gelecek sezon içerisinde gezilmesi planlanmaktadır (Dara Höyük ve Qurs Höyük). Söz konusu çalışmalarda tespit edilen 33 ayrı yerleşimde toplam 1413 adet yontma taş buluntu ve 23 adet çanak-çömlek parçası toplanmıştır. Bu yerleşim yerlerinde 23 adet mağara, bir adet kaya altı sığınağı, yedi adet açık hava yerleşimi, bir adet höyük ve bir adet fosil lokalitesi bulunmaktadır. Toplam yedi adetle temsil edilen açık hava yerleşimlerinin tamamı çakmak taşı yatakları üzerindedir ve tamamında Alt ve Orta Paleolitik Dönemlere ait buluntular yoğunluk göstermektedir. Yirmi üç ayrı yerleşim ile temsil edilen mağaralar ve kaya altı sığınaklarında ise Orta Paleolitik Dönem, Üst Paleolitik Dönem, Epipaleolitik Dönem ve Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem’e tarihlenebilecek buluntular öne çıkmaktadır. Çanak-Çömleklili Neolitik Dönem’e ait iki nokta ise Kızıltepe Ovası’nda tespit edilmiş Göllü Höyük ve Qurs Höyük’tür. Ayrıca Dara antik kenti içerisinde de Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem’e tarihlenen bir adet höyük tespit edilmiştir ve alanda gelecek yıllarda detaylı bir yüzey araştırması yapılması planlanmaktadır. Kronolojik açıdan bakıldığında 16 yerleşimde Alt Paleolitik Dönem, 16 yerleşimde Orta Paleolitik Dönem, yedi yerleşimde Üst Paleolitik Dönem ve 12 yerleşimde Epipaleolitik Dönem veya Neolitik Dönem tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında, 2022 sezonunda daha çok derin vadiler üzerine yoğunlaşmış ve bölgenin dağlık alanlarındaki tarih öncesi yaşam modelleri üzerine yeni bilgiler elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda dağlık bir bölgede bulunan geniş vadiler içerisinde açık hava yerleşim birimlerinin bulunduğu, vadiler içerisinde ise mağara ve mağara teraslarının daha fazla tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Bahçebaşı Mağaraları da bu bağlamda Epipaleolitik Dönem veya Neolitik Dönem üzerine önemli bilgiler vermektedir. Zira genellikle höyükler üzerinden tanımlanan Güneydoğu neolitikleşme sürecinin kökeni üzerine önemli sorunlar bulunmaktadır. Bölgede Epipaleolitik Dönem yerleşimleri az sayıdadır ve bu dönem genellikle höyükler üzerinden tespit edilmiştir.³ Bu bağlamda Epipaleolitik Dönem ve Neolitik Dönem boyunca dağlık bölgelerde mağara ve kaya altı sığınaklarının incelenmesi bölgenin neolitikleşme süreci üzerine yeni bir boyut kazanabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu çalışmanın amacı da dağlık bir bölgede bulunan ve söz konusu dönemler hakkında yeni bilgiler veren Bahçebaşı Mağaraları üzerine yapılan çalışmaların ve ilk gözlemlerin tanımını sunmaktır.

Bahçebaşı Mağaraları Konumu ve Bölgenin Genel Özellikleri

2022 yılı çalışmalarında detaylı bir araştırma yapılan Yeşilli Vadisi ve Sancar Vadisi içerisinde çok sayıda yerleşim yeri tespit edilmiştir. Sancar Vadisi’nde yedi adet mağarada ve teraslarında Geç Epipaleolitik Dönem veya Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem’e tarihlenebilecek yontma taş buluntular tespit edilmiştir. Fakat söz konusu buluntular çok az sayıda örnekle temsil edilmektedir. Bununla birlikte Yeşilli ilçesi Bahçebaşı Mahallesi’nde bulunan iki adet mağara önemli bilgiler vermektedir. Söz konusu mağaralar Kızıltepe-Nusaybin ovasından başlayıp kuzeye doğru açılan, yaklaşık 11 km uzunluğundaki derin bir vadinin en kuzey sınırında bulunmaktadır (Fig.

3 Metin Kartal vd., “Chipped Stone Assemblages of Körtik Tepe (Turkey),” *Journal of Archaeological Science: Reports* 19 (2018): 92–99, <https://doi.org/10.1016/j.jasrep.2018.02.017>; Ergül Kodaş, “Çemka Höyük Geç Epipaleolitik/Proto Neolitik Dönem Yontma Taş Alet Tekno-Tipolojisi,” *TARE: Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Enstitüsü Dergisi* 2 (2022): 97–130.

2). Yaklaşık 1100 m yükseklikte bulunan mağaraların ortasında bulunan vadi güneye doğru daha geniş bir form kazanmaktadır ve yaklaşık 550 m yükseklikte bulunan Kızıltepe-Nusaybin ovasında son bulmaktadır. Mağaraların bulunduğu alan tamamen kireç taşı kayalıklarla çevrilidir. Söz konusu mağaraların yer aldığı bu noktada bölge için hâlâ önemli olan bir kaynak suyu bulunmaktadır. Bahçebaşı Mağarası 1 söz konusu vadinin doğu yamacında ve vadinin batı yamacında bulunan Bahçebaşı Mağarası 2'nin hemen karşısındadır.

Bahçebaşı Mağarası 1

Yeşilli ilçesi Bahçebaşı Mahallesi'nin yaklaşık 3 km kuzeydoğusunda bulunan mağaranın tavanının önemli bir bölümü çökmüştür (Fig. 3). Mağaranın girişi güneybatıya bakmaktadır. Yüksekliği yer yer 3–4 m arasında olan mağara yaklaşık 10 m genişliğe ve 7–8 m derinliğe sahiptir. Mağara tabanında yer yer kireç taşı ana kaya görülmektedir. Mağara ve terası günümüzde hayvan barınağı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca teras bölümünde üzüm bağları bulunmaktadır. Teras bölümünde bulunan bu bağlık alanda, toprağın da karıştırılmasına bağlı olarak, çok sayıda çakmak taşı ve obsidiyen parça ele geçmiştir. Ele geçen toplam 50 adet yontma taş buluntu arasında 37 adet çakmak taşı ve 13 adet obsidiyen parça bulunmaktadır (Tablo 1). Bu parçalar arasında iki tanesi mikrodilgi ve diğerleri ince yonga yapımına ait dört adet çakmak taşı çekirdek, biri obsidiyen diğeri çakmak taşı iki adet dilgi, bir adet çakmak taşı ince yonga, bir tanesi obsidiyen diğeri çakmak taşı üç adet mikrodilgi, bir tanesi obsidiyen diğeri çakmak taşı üç adet düzeltili dilgi bulunmaktadır (Fig. 4). Aletlere bakıldığında iki tanesi çakmak taşından taş kalem, bir tanesi yonga üzeri omurgalı, diğeri ise dilgi üzerine yapılan iki adet ön kazıyıcı, bir adet obsidiyen çentikli alet, iki adet çakmak taşı delici, bir adet çakmak taşı yarım, bir tanesi obsidiyen diğeri çakmak taşı iki adet üçgen ve bir adet obsidiyen mikro uç tespit edilmiştir. Ayrıca bir adet *moustérien* uç ve 19'u çakmak taşından geri kalanı ise obsidiyenden olan yongalar ve üretim atıkları ele geçmiştir. Söz konusu parçalara genel olarak bakıldığında dilgi, mikrodilgi ve ince yonga (2,3 cm uzunlukta ve 1,3 cm genişlikte) taşmalıklarının baskın olduğu görülmektedir. Özellikle mikrolit aletler Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem ve Epipaleolitik Dönem'e işaret etmektedir.⁴ Fakat ele geçen mikro uç tipolojik açıdan Nizzanim uçlarıyla benzer özellikler sergilemektedir (Fig. 4).⁵ Bu noktada Nizzanim uçların Geç Neolitik Dönem'e ait oldukları unutulmamalıdır. Fakat alanda bu döneme ait olabilecek herhangi bir çömlek parçası ele geçmemiştir. Yerleşime kronolojik açıdan bakıldığında Paleolitik Çağ'da, Epipaleolitik Dönem'de ve Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de iskân görmüş veya ziyaret edilmiş olabileceği söylenebilir.

Bahçebaşı Mağarası 2

Yeşilli ilçesi Bahçebaşı Mahallesi'nin yaklaşık 1 km batısında bulunan mağaranın tabanında yer yer ana kaya görülmektedir (Fig. 5). Mağaranın girişi doğuya bakmaktadır. Yüksekliği yer yer 2–2,5 m arasında olan mağara yaklaşık 10 m genişliğe ve 9 m derinliğe sahiptir. Günümüzde hayvan barınağı olarak kullanılmaktadır. Teras bölümünde çok sayıda çakmak taşı ve obsidiyen

4 Metin Kartal, *Türkiye'de Son Avcı-Toplayıcılar: Konar-Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş; Epi-Paleolitik Dönem* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009); Eleni Asouti vd., "The Zagros Epipaleolithic Revisited: New Excavations and 14C Dates from Paleogawra Cave in Iraqi Kurdistan." *Plos One* 15, no. 9 (2020): 1–99, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239564>.

5 Metin Kartal, *Yontmataş Uçlar* (Ankara: Bilgin Kültür Sanat, 2019).

dilgi, mikrodilgi ve yonga ele geçmiştir. Mağara içerisinde de bir adet yonga ele geçmiştir. Ele geçen parçalar arasında bir adet *moustérien* uç, iki adet düzeltili yonga, bir adet mikrodilgi çekirdeği ve iki adet obsidiyen dilgi ele geçmiştir (Tablo 2, Fig. 6). Söz konusu parçalar genellikle Orta Paleolitik Dönem ve Epipaleolitik Dönem'e işaret etmektedir. Ayrıca mağara terasında hayvan kemiği parçaları da tespit edilmiştir.

Sonuç

2022 yılında başlatılan Mardin İli Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli ve Nusaybin İlçeleri Pleistosen ve Erken Holosen Dönem Arkeolojik Yüzey Araştırması kapsamında çok sayıda mağara ve terasında Geç Epipaleolitik Dönem veya Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'e tarihlendirilebilecek yontma taş buluntular toplanmıştır (Fig. 7). Söz konusu yeni veriler bölgenin Younger Dryas ve Erken Holosen Dönemi hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Bu dönemlere tarihlenen mağaralar 2020 yılında Mardin ili Mazı Dağı Bölgesi'nde de tespit edilmiştir.⁶ Yeşilli ilçesi Bahçe başı Mahallesi sınırlarında ova ile dağlık bölge arasında geçiş sağlayan derin bir vadinin en kuzey sınırında bulunan Bahçe başı 1 ve Bahçe başı 2 Mağaraları, bölgede Geç Epipaleolitik Dönem veya Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de ortalama 1000–1100 m yükseklikteki mağaraların iskân görmüş veya avlanma ile ilgi olarak yer yer ziyaret edilmiş olabileceklerini göstermesi bakımından önemlidir. Vadi çıkışlarında veya vadilere hâkim konumlarda bulunan mağaraların konumu beslenme ve uygun barınma ortamı ile ilişkili olarak iskân gördükleri veya ziyaret edildiklerini düşündürmektedir. Son yıllarda bölgede yapılan çalışmalar bir arada düşünüldüğünde bölgenin dağlık alanlarında Younger Dryas sürecinde mağaraların yoğun bir şekilde iskân gördüğünü veya av gibi faaliyetlerle ilişkili olarak ziyaret edilmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Bu bağlamda bölgenin neolitikleşme sürecinin sadece nehir kenarında bulunan höyükler üzerinden incelenmesinin eksik kaldığını ve söz konusu dönem aktivitelerinin ve yerleşme modellerinin incelenmesi açısından mağara ve kaya altı sığınakları gibi alanların da incelenmesinin önemli olduğunu göstermektedir.⁷ Son olarak en azından Mardin Bölgesi'nde ova ile dağlık alan arasında doğal geçiş alanı oluşturan vadilerin daha sistematik bir şekilde araştırılmasının giderek daha da önem kazandığı söylenebilir. Bu bağlamda Mardin merkezde tespit edilen Şıkefta Brehı (13 Mart Mağarası, Fig. 7/a-1) hem Epipaleolitik Dönem hakkında bilgi vermesi hem de hemen kuzeyinde bir av alanının (Kites) bulunması açısından önemlidir. Ayrıca bölgenin kuzey ve kuzeydoğusunda bulunan Çemka Höyük, Körtik Tepe ve Boncuklu Tarla gibi höyüklerde de Geç Epipaleolitik Dönem tabakalarının tespit edilmiş olması bu sorunsalı daha da derinleştirmektedir.⁸ Son nokta ise Zagros hattında bulunan çok sayıda yerleşim yerinin de mağaralar üzerinden tanımlanmış olduğunun unutulmaması gerektiğidir.⁹ Bu bağlamda bölgede ortalama 500–550 m yükseklikte bulunan

6 Ergül Kodaş vd., “Yontmataş Bulgular Işığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Yeni Bir Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem Yerleşim Yeri: Tarin Mağarası,” *Anatolia* 47 (2021): 77–96, <https://doi.org/10.36891/anatolia.934227>; Ergül Kodaş vd., “Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri 2020 Yılı Yüzey Araştırması Tarihöncesi Dönem Buluntuları: İlk Gözlemler,” *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi* 7, no. 2 (2022): 99–117.

7 Kodaş vd., “Yontmataş Bulgular Işığında,” 77–96; Kodaş vd., “Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri,” 99–117.

8 Kartal vd., “Chipped Stone” 92–99; Kodaş vd., “Yontmataş Bulgular Işığında,” 77–96; Ergül Kodaş, “Un Nouveau Site du Néolithique Précéramique dans la Vallée du Haut Tigre: Résultats Préliminaires de Boncuklu Tarla,” *Neo-Lithics* 19 (2019): 3–15.

9 Rose L. Solecki, *An Early Village Site at Zawi Chemi Shanidar*, Bibliotheca Mesopotamica 13 (Malibu: Undena, 1980); Stefan Karol Kozłowski, “From Zawi Chemi to M'lefaat,” *Neolithic Chipped Stone Industries of the Fertile Crescent, and Their Contemporaries in Adjacent Regions: Proceedings of the Second Workshop on PPN Chipped Lithic Industries, Institute of Archaeology, Warsaw University, 3rd–7th April, 1995* içinde, der. Stefan Karol Kozłowski ve

ova ile (Kuzey Habur) 1000–1200 m yükseklikte bulunan dağlık bölge arasında (Mardin/Bagok/Ömerli/Mazı Dağı) yapılacak çalışmalar, bu iki alan arasında nasıl farklılıkların ve bir etkileşimin kontekstinin olabileceğinin incelenmesi açısından çok önemlidir.

Teşekkürler

Bu çalışmanın başlaması için her türlü desteği sağlayan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü çalışanlarına, çalışma kapsamında emeği geçen meslektaşlarıma ve gönüllü öğrencilere, yontma taş buluntuların incelenmesi için her türlü bilgiyi ve desteği veren Prof. Dr. Metin Kartal ve Dr. Frederic Abbes'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Hans Georg Gebel, *Studies in Early Near Eastern Production, Subsistence, and Environment 3* (Berlin: Ex Oriente), 175–82; Deborah I. Olszewski, “Middle East: Epipaleolithic,” *Encyclopedia of Global Archaeology* (16 Temmuz 2018): 1–8. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51726-1_682-2.

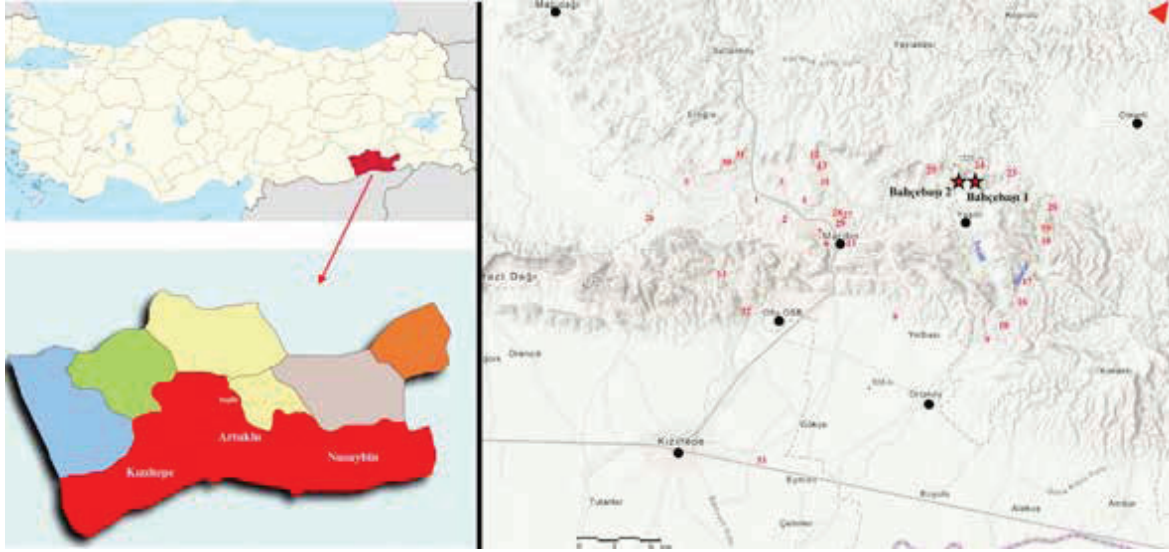

Fig. 1: Settlements discovered in 2022 as part of the Pleistocene and Early Holocene Period Archaeological Survey in the districts of Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli, and Nusaybin in Mardin province (E. Kodaş).

Fig. 1: Mardin İli Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli ve Nusaybin İlçeleri Pleistosen ve Erken Holosen Dönem Arkeolojik Yüzey Araştırması kapsamında 2022 yılında tespit edilen yerleşimler (E. Kodaş).

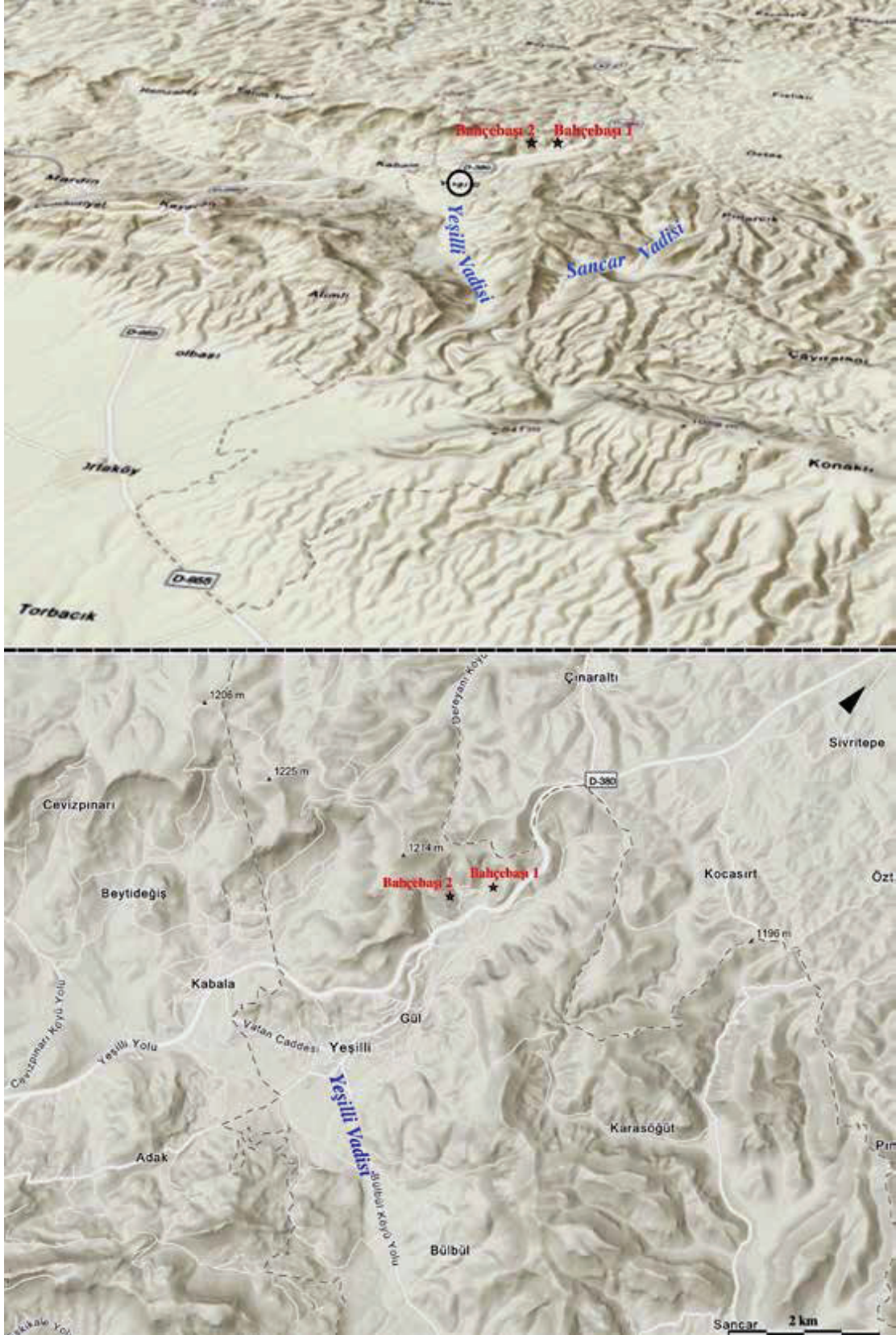

Fig. 2: The location of Bahçebaşı Cave 1 and Bahçebaşı Cave 2 (E. Kodaş).
Fig. 2: Bahçebaşı Mağarası 1 ve Bahçebaşı Mağarası 2'nin konumu (E. Kodaş).

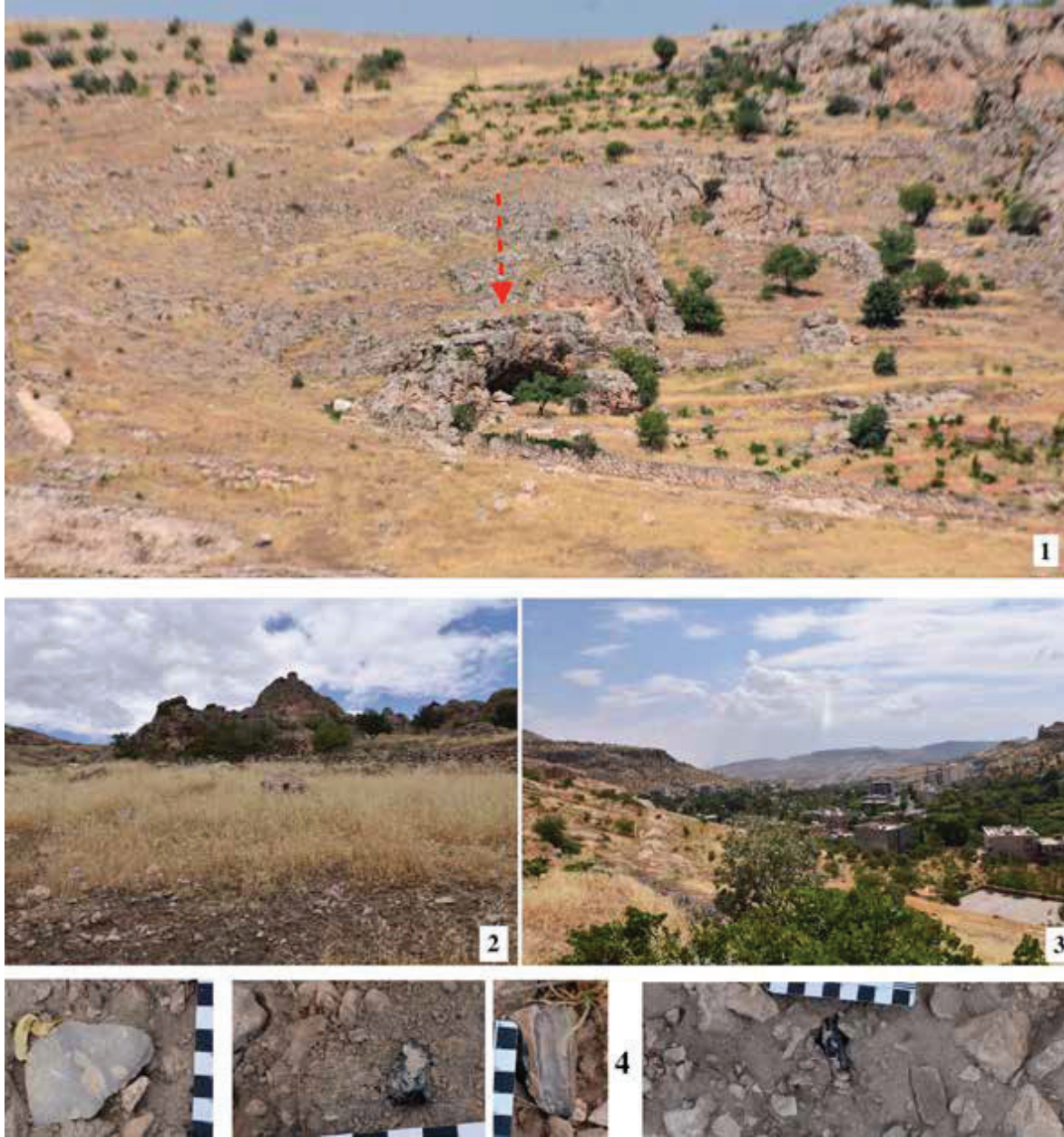

Fig. 3: Image of Bahçebaşı Cave 1 and the chipped stone fragments found on its terrace (project archive).
Fig. 3: Bahçebaşı Mağarası 1'in genel görünümü ve terasında ele geçen yontma taş parçalar (Proje Arşivi).

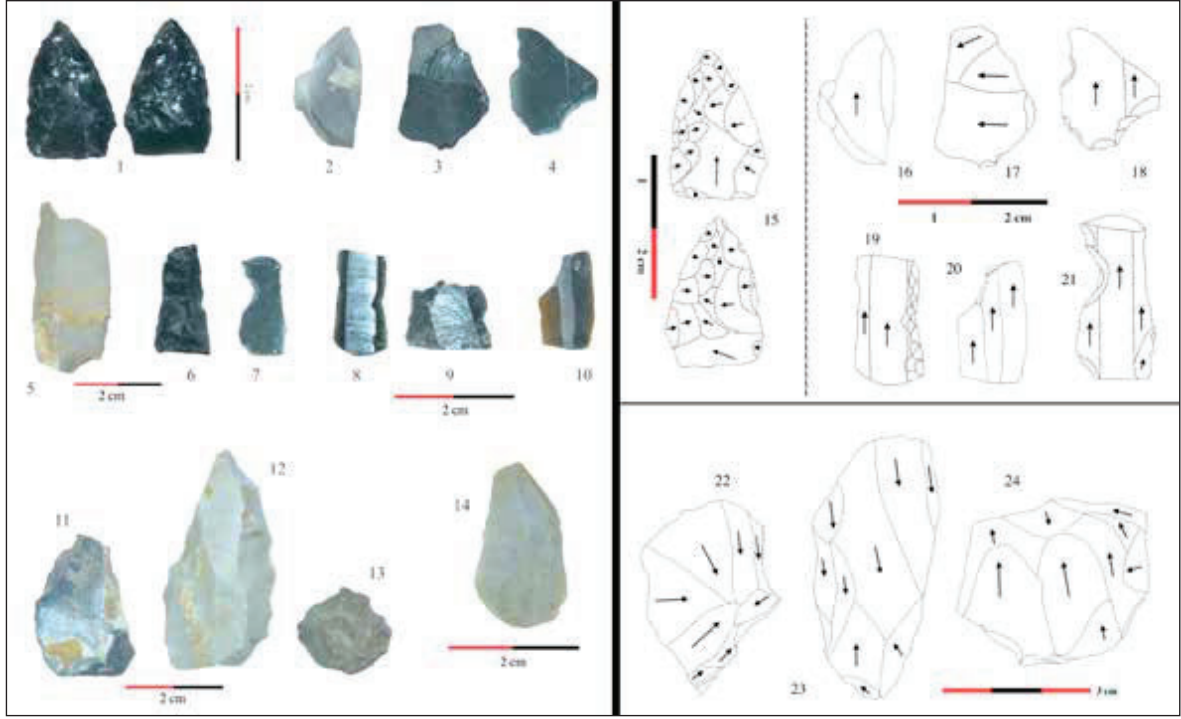

Fig. 4: Chipped stone fragments found in Bahçebaşı Cave 1: 1. obsidian micro point, 2. crescent, 3-4. triangles, 5. flint retouched blade, 6. obsidian microblade, 7. obsidian notched tool, 8. obsidian microblade, 9. flint retouched blade, 10. flint burin, 11. flint, end scraper on blade, 12. perforator, 13. end scraper on flake, 14. thin flake, 15. cores (project archive).
Fig. 4: Bahçebaşı Mağarası 1'de ele geçen yontma taş parçaları: 1. obsidiyen mikro uç, 2. yarımay, 3-4. üçgen, 5. çakmak taşı düzeltili dilgi, 6. obsidiyen mikrodilgi, 7. obsidiyen çentikli alet, 8. obsidiyen mikrodilgi, 9. çakmak taşı düzeltili dilgi, 10. çakmak taşı kalem, 11. çakmak taşı, dilgi üzeri ön kazıyıcı, 12. delici, 13. yonga üzeri ön kazıyıcı, 14. ince yonga, 15. çekirdekler (Proje Arşivi).

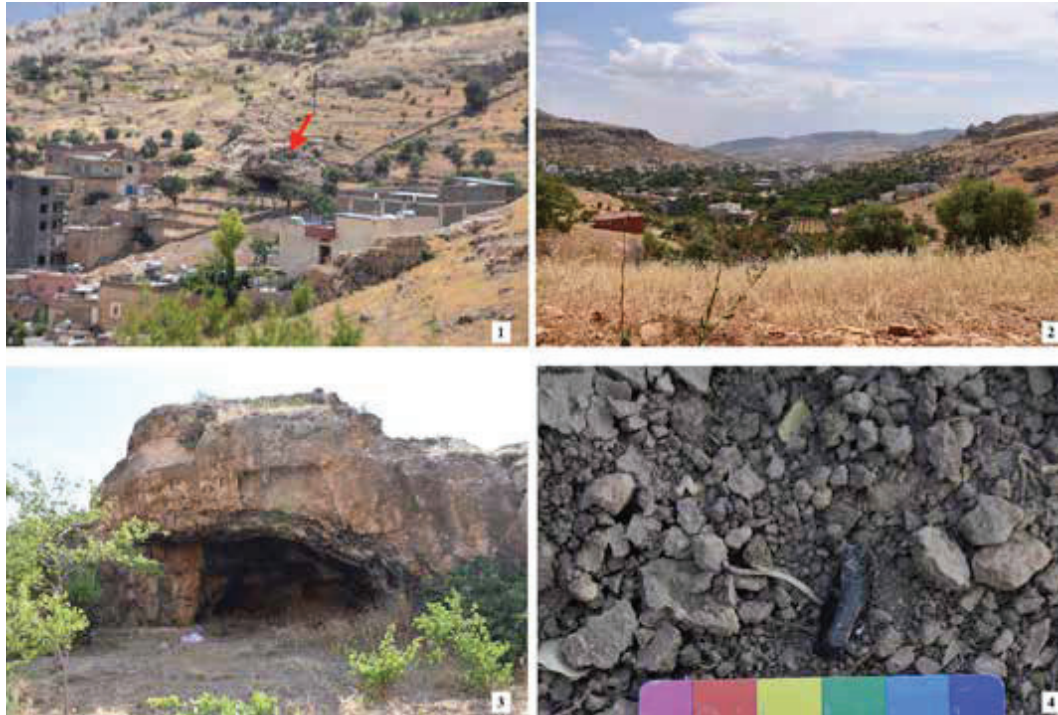

Fig. 5: Image of Bahçebaşı Cave 1 and the chipped stone pieces found on its terrace (project archive).
Fig. 5: Bahçebaşı Mağarası 1'in genel görünümü ve terasında ele geçen yontma taş parçaları (Proje Arşivi).

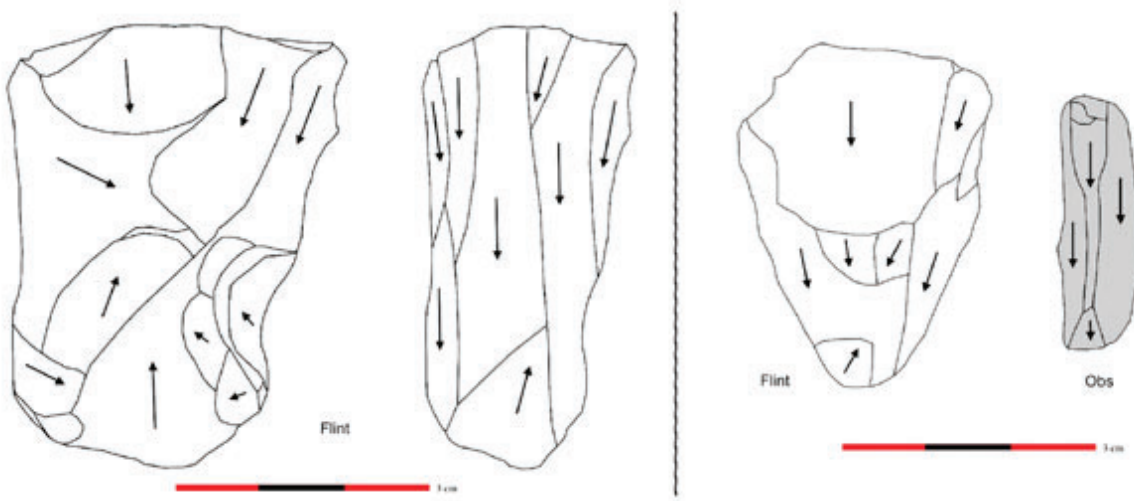

Fig. 6: A drawing of the chipped stone tools found in the Bahçebaşı Cave 1 (E. Kodaş).

Fig. 6: Bahçebaşı Mağarası 1'de ele geçen yontma taş aletlerin çizimi (E. Kodaş).

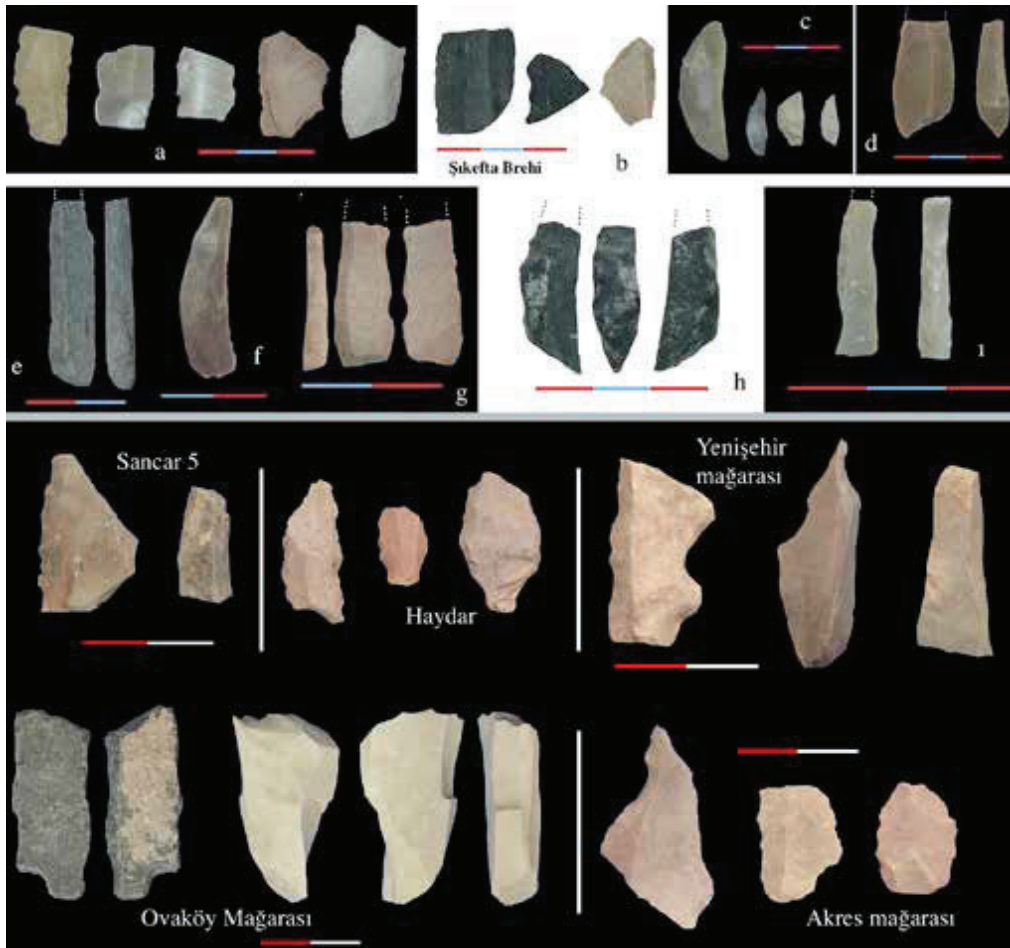

Fig. 7: In 2022, the Pleistocene and Early Holocene Period Archaeological Survey found settlements in the districts of Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli, and Nusaybin in Mardin province, which had chipped stone finds that could be dated to the Late Epipaleolithic period and the Pre-Pottery Neolithic period (project archive).

Fig. 7: Mardin İli Artuklu, Kızıltepe, Yeşilli ve Nusaybin İlçeleri Pleistosen ve Erken Holosen Dönem Arkeolojik Yüzey Araştırması kapsamında 2022 yılında tespit edilen bazı yerleşimlerde ele geçen ve Geç Epipaleolitik Dönem ve Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'e tarihlendirilebilecek yontma taş buluntular (Proje Arşivi).

Bahçebaşı Cave 1 Bahçebaşı Mağarası 1	Flint ÇT	Obsidien Obsidiyen	Total Toplam
Thin flake core İnce yonga çekirdeği	2	-	2
Micro-blade core Mikrodilgi çekirdeği	2	-	2
Blade Dilgi	1	1	2
Thin blade İnce dilgi	1	-	1
Micro-blade Mikrodilgi	2	1	3
Retouched blade Düzeltili Dilgi	1	2	3
Taş kalem Burin	2	-	2
End scraper on flake Yonga üzeri ön kazıyıcı	1	-	1
End scraper on blade Dilgi üzeri ön kazıyıcı	1	-	1
Notched blade Çentikli dilgi	-	1	1
Perforator Delici	2	-	2
Crescent Yarımay	1	-	1
Isoscale triangle Eşkanar üçgen	1	1	2
<i>Micro point (Nizzanim ?)</i>	-	1	1
Production waste Üretim atığı	19	6	25
Levallois point Levallois uç	1	-	1
Total Toplam	37	13	50

Table 1: Distribution of the chipped stone finds in Bahçebaşı Cave 1.
Tablo 1: Bahçebaşı Mağarası 1'de ele geçen yontma taş buluntuların dağılımı.

Bahçebaşı Cave 2 Bahçebaşı Mağarası 2	Flint ÇT	Obsidien Obsidiyen	Total Toplam
Blade Dilgi	-	2	2
Micro-blade core Mikrodilgi çekirdeği	1	-	1
Moustérien point Moustérien uç	1	-	1
Retouched flake Düzeltili yonga	2	-	2
Total Toplam	4	2	6

Table 2: Distribution of the chipped stone finds in Bahçebaşı Cave 2.
Tablo 2: Bahçebaşı Mağarası 2'de ele geçen yontma taş buluntuların dağılımı.

Bibliography - Kaynakça

- Asouti, Eleni, Douglas Baird, Ceren Kabukçu, Kate Swinson, Louise Martin, Aroa Garcia-Suárez, Emma Jenkins and Kamal Rasheed. "The Zagros Epipaleolithic Revisited: New Excavations and 14C Dates from Palegawra Cave in Iraqi Kurdistan." *Plos One* 15, no. 9 (2020): 1–99. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239564>.
- Kartal, Metin. *Türkiye'de Son Avcı-Toplayıcılar: Konar-Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş; Epi-Paleolitik Dönem*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009.
- Kartal, Metin, Gizem Kartal, Aytaç Coşkun, Tristan Carter, Feridun Şahin ve Vecihi Özkaya. "Chipped Stone Assemblages of Körtik Tepe (Turkey)." *Journal of Archaeological Science: Reports* 19 (2018): 92–99. <https://doi.org/10.1016/j.jasrep.2018.02.017>.
- Kartal, Metin. *Yontmataş Uçlar*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat, 2019.
- Kodaş, Ergül. "Un Nouveau Site du Néolithique Précéramique dans la Vallée du Haut Tigre: Résultats Préliminaires de Boncuklu Tarla." *Neo-Lithics* 19 (2019): 3–15.
- _. "Techno-Typological Analysis of the Late Epipaleolithic/Proto-Neolithic Chipped Stone Tools at Çemka Höyük." *TARE: Journal of the Turkish Institute of Archaeology and Cultural Heritage* 2 (2022): 97–130.
- Kodaş, Ergül, Hale Tümer, Yunus Çiftçi, Ayda Abakay, Şemsihan Kaya, Senem Işık, Onur Dinç, Bahattin İpek ve Bülent Genç. "Yontmataş Bulgular Işığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Yeni Bir Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem Yerleşim Yeri: Tarin Mağarası." *Anadolu* 47 (2021): 77–96. <https://doi.org/10.36891/anatolia.934227>.
- Kodaş Ergül, Hale Tümer, Çağdaş Erdem, Abdullah Bilen, Charlotte Labedan Kodaş, Bahattin İpek, Mübarek İpek, Rıdvan Yıldız, and Bülent Genç. "Mardin İli Derik, Mazıdağı ve Savur İlçeleri 2020 Yılı Yüzey Araştırması Tarihöncesi Dönem Buluntuları: İlk Gözlemler." *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi* 7, no. 2 (2022): 99–117.
- Kozłowski, Stefan Karol. "From Zawi Chemi to M'lefaat." In *Neolithic Chipped Stone Industries of the Fertile Crescent, and Their Contemporaries in Adjacent Regions: Proceedings of the Second Workshop on PPN Chipped Lithic Industries, Institute of Archaeology, Warsaw University, 3rd–7th April, 1995*, edited by Stefan Karol Kozłowski and Hans Georg Gebel, 175–82. Studies in Early Near Eastern Production, Subsistence, and Environment 3. Berlin: Ex Oriente, 1996.
- Olszewski, Deborah I. "Middle East: Epipaleolithic." *Encyclopedia of Global Archaeology* (16 July 2018): 1–8. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51726-1_682-2.
- Solecki, Rose L. *An Early Village Site at Zawi Chemi Shanidar*. Bibliotheca Mesopotamica 13. Malibu: Undena, 1980.

